

ГОВЬ-АЛТАЙ АЙМГИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

**Орон нутгийн Төсвийн Ерөнхийлөн Захирагчийн 2014 оны
жилийн эцсийн нэгтгэсэн тайлан**

Тайлагналлын үе шат

Алтай хот
2015 оны 04 дүгээр сарын 23

**ГОВЬ АЛТАЙ АЙМГИЙН ОРОН НУТГИЙН ТӨСВИЙН ЕРӨНХИЙЛӨН ЗАХИРАГЧИЙН
САНХҮҮГИЙН НЭГТЭСЭН ТАЙЛАН**

Товчилсон үгийн жагсаалт

УСНББОУС	Улсын секторын нягтлан бодох бүртгэлийн олон улсын стандарт
ТЕЗ	Төсвийн ерөнхийлөн захирагч
НББ	Нягтлан бодох бүртгэл
ХХОАТ	Хувь хүний орлогын албан татвар
ОНӨААТҮГ	Орон нутгийн өмчийн аж ахуй тасварт үйлдвэрийн газар
ИТХ	Иргэдийн төлөөгчдийн хурал
СТ	Санхүүгийн тайлан
СТСХ	Санхүү, төрийн сангийн хэлтэс
НДШ	Нийгмийн даатгалын шимтгэл
ОНХС	Орон нутгийн хөгжлийн сан
СХС	Сум хөгжүүлэх сан
МУЗЗНДН	Монгол улсын засаг захиргаа нутаг дэвсгэрийн нэгж
СТА	Санхүү тайлангийн аудит
НА	Нийцлийн аудит
ТЕЗ	Төсвийн ерөнхийлөн захирагч
АТӨЯХАТ	Агто тээвэр өөрөө явагч хэрэгслийн албан татвар

Аудит хийх хууль эрх зүйн үндэслэл

Төсвийн тухай хуулийн 8.9.1, Төрийн аудитын тухай хуулийн 15.12 дахь заалтыг үндэслэн Үндэсний аудитын газрын харьяа орон нутаг дахь Аудитын газрын бүрэн эрхийн хүрээнд Орон нутгийн ТЕЗ-ийн нэгтгэсэн 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдөрөөр дуусгаар болсон жилийн эцсийн санхүүгийн тайланд аудит хийлээ.

Аудитыг Төсвийн тухай хууль, Төрийн аудитын тухай хууль, Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулиуд болон холбогдох бусад хууль, тогтоомжийн хүрээнд Аудитын олон улсын стандартын зарчмуудад нийцүүлэн төлөөлөлтийн шатанд боловсруулсан төлөвлөгөө хөтөлбөрийн дагуу явуулав.

Орон нутгийн ТЕЗ-ийн нэгтгэсэн 2014 оны санхүүгийн тайлан Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хууль болон Улсын санхүүгийн нягтлан бодох бүртгэлийн Олон улсын стандарт /УСНББОУС/ түүнд нийцүүлэн гаргасан улсын төсвийн байгууллагын нягтлан бодох бүртгэлийн бодлого, завсар, журмын дагуу үнэн зөв, шударга илэрхийлэгдсэн эсэхэд дүгнэлт өгөх нь энэхүү аудитын зорилт бөгөөд Төрийн аудитын байгууллагын үүрэг юм.

Төслийн захиргаа санхүүгийн тайлангаа УСНББОУС, түүнд нийцүүлсэн Сангийн сайдын холбогдох журмууд, төсвийн байгууллагын нягтлан бодох бүртгэлийн бодлого, програм хангамжийн дагуу үнэн зөв, бодитой бэлтгэх үүрэгтэй.

Аудитад аймгийн орон нутгийн ТЕЗ-ийн харьяа байгууллагуудын санхүүгийн тайлангууд болон тэдгээрийн гүйцэтгэлийг санхүүгийн нэгтгэсэн тайланд хөмрүүлсэн байна.

Орон нутгийн ТЕЗ-ийн санхүүгийн нэгтгэсэн тайланд нийт 145 нэгж төсөвт байгууллага, 8 орон нутгийн өмчит үйлдвэрийн газар, 39 төсөвт сан, 21 сумын төрийн сан болон аймгийн төрийн сангийн бүгд 213 тайланг аймгийн ТЕЗ-ийн хяналтанд байгаа байгууллагын санхүүгийн тайлан нэгтгэгдсэн.

Дээрх байгууллагуудаас гадна "Хөгжилтэд андууд" хүүхдийн зуслангийн менежментийн хувьчлалын эзрээ дуусгаар болсон боловч хөрөнгийг нь шилжүүлэх ИТХ-ийн шийдвэр гаргаагүй байсан бөгөөд санхүүгийн тайланд аудит хийгээгүй боловч хөрөнгийг үлдээгдээр нь нэгтгэсэн тайланд тусгасан байна.

Аудитын газрын хүний нөөц болон цаг хугацааны хязгаарлаагдмал байдлаас шалтгаалан, мөн УАГ-ийн 2015 оны үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний дагуу "Улс, орон нутгийн төсвийн харанга оруулалтын үр дүн", "ОНХС-ийн хөрөнгийн зарцуулалтын үр дүн"-д нийцлийн болон гүйцэтгэлийн аудитыг хийж байгаагаар холбогдуулан аймгийн төвийн бусад төсөвт сангийн орлого, зардлын зарцуулалт, орон нутгийн төсвийн харанга оруулалтын тайланг аудитад хөмрүүлж чадсангүй байна.

Орон нутгийн ТЕЗ-ийн 2014 оны төсвийн санхүүгийн тайлангийн аудитыг 2015 оны 04 дугаар сарын 20-ноос өмнө хийхээр төлөвлөсөн боловч 04 сарын 14-нээс 04 сарын 22-ны өдрийн хооронд хийж гүйцэтгэлээ. Энэ нь Есөнбулаг сумын төрийн сан, СХСангийн тайлан төлөвлөгөөг хувицриваас хойш нэгтгэгдсэн, мөн санхүү тайлангийн аудитын журам шинээр батлагдаснаар төлөвлөлт, гүйцэтгэл, тайлангачлалын үе шатууд дахь ажлын баримтуудыг тулган баталгаажуулахад

**ТӨВЧ АЛТАЙ АЙМГИЙН ОРОН НУТГИЙН ТӨСВИЙН ӨРӨНХИЙЛӨН ЗАХИРАГЧИЙН
САНХҮҮГИЙН НЭГЭЭ ЭСНЭ ТАЙЛАН**

хувиараа их шаардаж, улмаар өмчө төлөвлөгдсөн аудитиудын хувьцаа хойшилсоотой холбоотой юм.

Байгууллагын хууль, эрх зүйн орчин:

Аймгийн төсвийн өрөнхий захирагч нь Монгол улсын "Төсвийн тухай", "Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай" хуулиудын хүрээнд үйл ажиллагаа явуулж байна. Тайлант онд тухайн байгууллагын санхүүгийн үйл ажиллагаанд мөрддөг гол хууль, тогтоомж, түүнд нийцүүлэн өссөн журим, зааварт өөрчлөлт ороогүй байна.

Байгууллагын зорилго, үйл ажиллагаа:

"Аймгийнхаа эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн хангах стратегийг төлөвлөх, өмөчтэй бодлого боловсруулах, төлбөрийг хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулах, захицуулалт хийх, бодлогын хэрэгжилтийн явц байдлыг хяналт шинжилгээ хийх, үр дүнг нь үнэлж дүгнэх, нутгийн захиргааны байгууллагын мэргэжлийн удирдлагаар хангах төрийн албаны стандартыг хангуулах, эрээдэд захиргааны үйлчилгээ үзүүлэх замаар аймгийнхаа хөгжилд хувь нэмэр оруулах" гэж энэ байгууллагын үйл ажиллагааны зорилтыг тодорхойлсон байна.

Дээрх зорилтыг хэрэгжүүлэхийн тулд Монгол Улсын Төсвийн тухай хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.1-д "Төсвийн байгууллага нь түүний үйл ажиллагааг үр ашигтай удирдлагаар хангаж, ажлын үр дүнг хариуцах үүрэг бүхий төсвийн шууд захирагчтай байна" гэж зөвсөн байна.

Төсвийн тухай хуулийн 14 дугаар зүйлд зөвсн баяуу Орон нутгийн ТЭЗ-ийн нээгээсэн тайлангийн хувьд Засаг дарга нь Төсвийн өрөнхийлөн захирагчийн үүргийг гүйцэтгэж байна. Орон нутгийн ТЭЗ-ийн нээгээсэн тайлангийн 2014 оны төсвийг аймга, сумын ИТХ-аар баталж, сумын төрийн сангаас олгож байна.

Төсвийн өрөнхийлөн захирагчтай холбоотой хууль эрх зүйн баримт бичгийг судалсан бөгөөд байгууллагатай холбоотой Төсвийн тухай хууль, Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуулиудыг хэрэгжүүлэн ажиллаж байна.

Орон нутгийн ТЭЗ-ийн нээгээсэн тайлангийн үйл ажиллагааны төлвэр төлөвлөлтийн шатанд ТАБ-СТА-А-1 маягтад тодорхой тусгасан.

Аудитын шалгуур үзүүлэлт, аудитын арга зүй, хэрэгжүүлсэн горим, хяналтын сорил болон нэрийгчилсэн горим, түүний үр дүн

Аудит хийхэд Нягтлан бодох бүртгэлийн нийтээр хүлээн зөвшөөрсөн зөрчлүүд, УСНББОУС, Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийг шалгуур болгон ашиглав.

Аудитаар Орон нутгийн ТЭЗ-ийн нээгээсэн тайлангийн төсвийн 2014 оны санхүүгийн тайланг дүгнэлт өгөх үүднээс төсвийн захирагчийн удирдлагын батлахсан санхүүгийн тайлан нь материаллаг хэмжээний алдаатай илэрхийлээдээгүй гэсэн үндэслэлтэй нотолгоо олж авахын тулд төсвийн дансдын уламжлалт эрхэл болон хяналтын эрхдэлийг товлосон тухайн байгууллагын зүгээс тавьж буй дотроо хяналтыг үнэлж баримтжууллаа. /ТАБ-СТА-А-5/

**ГОВЬ АЛТАЙ АЙМГИЙН ОРОН НУТГИЙН ТӨСВИЙН ЕРӨНХИЙЛӨН ЗАСИРАГЧИЙН
САНХҮҮГИЙН ҮЙЛГЭЭСЭНГЭЙН ТАЛАН**

Орон нутагийн ТЭЗ-ийн нэгтгэсэн тайлангийн санхүүгийн үйл ажиллагаанд ашиглагдаж байгаа компьютерийн системийн үйл ажиллагаатай асуулга явуулах аргаар танилцан түүнийг нарийн төвөгтэй байдлын үнэлгээг хийхэд бага буюу мэдээллийн технологийн мэрээжилтэнг оролцуулах шаардлагагүй гэсэн үнэлгээ өссөн тул аудитын агууд үндэслэлээ /ТАБ-СТА-В-2/

Аудитаар Орон нутгийн ТЭЗ-ийн нэгтгэсэн тайлангийн санхүүгийн үйл ажиллагааг бүртгэх, хянах, боловсруулах үйл ажиллагааг санхүүгийн программаар боловсруулан санхүүгийн тайлан бэлтгэх аргачлалын дагуу санхүүгийн тайланг гаргасан байна.

Нэг. Дотоод хяналтын талаар

Бид санхүүгийн тайланд материаллаг алдаа байхгүй гэдгийг нягтлах үүднээс дотоод хяналтыг шаардлагатай гэж үзсэн хэмжээгээр багын хийсэн. Энэ нь материаллаг алдаа гарахаас хамгаалж хяналт илрэх турш үр нөлөөтэй ажиллах ёстой гол хяналтуудыг тодруулах, судлах зорилготой юм. Аудитаар Орон нутгийн ТЭЗ-ийн нэгтгэсэн тайлангийн дотоод хяналт эрсдэлийг төлөвлөлтийн үед "бага" гэж тооцсон ба багын хянахад нэгтгэсэн тайлангаар төсвийг хэтрүүлэн зарцуулсан, материаллаг хэмжээний зөрчил илэрч байгаа нь цаашид дотоод хяналтыг сайжруулж, үр дүнтэй, үр нөлөөтэй хяналт хийн, хэрэгжилтийг хангуулж ажиллах шаардлагатай байна.

Хоёр: Санхүүгийн тайлангийн талаар

Дараах хэсгэл санхүүгийн тайлангийн аудитын явцад зурсан гол асуудлуудыг хураангуйлан тэмдэглэсэн.

1. Мөнгөн хөрөнгийн талаар

ТЭЗ-ын нээж байгууллагуудын мөнгөн хөрөнгийн эхний үлдээдлийг төрийн сангийн хуульгаар байгууллага тус бүрээр тооцож үзэхэд 2014 оны эхэнд 5714276.5 мянган төгрөгийн үлдээдэлтэй, тайлант оны эцэст 5790923.1 мянган төгрөгийн мөнгөн хөрөнгийн үлдээдэлтэй байна. Хэвсрэлт-1

Мөнгөн хөрөнгийг бүтцээр харуулбал:

Мянган төгрөг

Үзүүлэлт	ОНӨНГТ Үйлдвэрийн Газар	Төрийн сан	Төсөвт байгууллага и	Төсөл/Ся гууд	Нийт дүн	Бүтэ ц
НИЙТ МӨНГӨН ХӨРӨНГӨ	357570.9	3090017.6	1524290.8	819094.0	5790923.1	100
	6.2 %	53.4%	26.3	14.1%		
Илэс	2534.7		7606.0		4240.8	0.07
Төрийн сан		3089943.1	1520715.2	815677.4	5426335.8	93.7
Арилгааны банкинд	354036.8	74.5	1958.6	3376.6	360594.4	6.23

Мөнгөн хөрөнгийн 6.2 хувь нь ОНӨНГТ, 53.4 хувь нь орон нутгийн ерөнхий орлогын банк, 26.3 хувь нь төсөвт байгууллагын харилцах банкны үлдээдэл эзэлж байгаа бол төсөл сангийн харилцах банкны үлдээдэл нийт мөнгөн хөрөнгийн 14.1 хувийг эзэлж байна. Төсөвт байгууллагын үлдээдлийн 99.8 хувь буюу 1520715.2 мянган төгрөг нь орон нутгийн хөөжлийн сангийн үлдээдэл байна.

**ГОВЬ АЛТАЙ АЙМГИЙН ОРОН НУТГИЙН ТҮХ АЙНД СӨРӨХӨЙЛӨН ЗАЛРАГЧИЙН
САНХҮҮГИЙН НЭГТЭЭСЭН ТАЙЛАН**

Ман нийт мөнгөн хөрөнгийн 0.07 хувь нь кассат, 93.7 хувь нь төрийн санд, 6.2 хувь нь арилжавны банкинд байршсан байна.

Арилжавны банкин дахь үлдэгдлийг судалж үзвэл:

Төрийн сангийн арилжавны банкин дахь 74.5 мянган төгрөгийн үлдэгдэл нь баянцорой тосгоны төрийн сангийн арилжавны банкны кассын үлдэгдэл болно.

Төсөөт байгууллагын 1958.6 мянган төгрөгийн үлдэгдэл нь:

- Хөлөмжийн сангийн 1481.0 мянган төгрөг
- Төсөөт байгууллагуудын арилжавны банкны кассын үлдэгдэл 497.6 төгрөгийн үлдэгдэл байна.

Төсөл сангийн арилжавны банкны үлдэгдэл 3376.6 мянган төгрөг нь Халиун сумын Байгаль хамгаалах нөхөн сэргээх банкны үлдэгдэл бөгөөд энэ нь Засагийн газрын тусгай сангийн тухай хуулийн 27.1 /Олон улсын гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол энэ хуулийн 5.4.10, 5.4.16, 5.4.32-т зааснаас бусад тусгай сангийн хөрөнгийг төрийн сангийн тусгай дансанд байршуулна/ заалтыг зөрчсөн үйл ажиллагаа болжээ. Энэ үлдэгдлийг 2015 он гэрээнд сумын төрийн сангийн байгаль хамгаалах нөхөн сэргээхтийн дансанд төвлөрүүлсэн байна.

Харин Эмийн эргэлтийн сангийн санхүүгийн тайланг ТЭЗ-ийн санхүүгийн нэгтгэсэн тайланд нэгтгээгүй байна.

2. Аялалын талаар

Санхүүгийн байдлын нэгтгэсэн тайланд тусгасан аялалын бүтцийг дараах хүснэгтээр харуулж байна:

(мян т.төг)

Үзүүлэлт	Төрийн Сангийн Үйлдвэрийн ТЭЗЭЭР		Төрийн сан		Төсөөт байгууллагаа		ГазрынДангууд		Нийт дүн	
	Эмийн үлдэгдэл	Эргэлт үлдэгдэл	Эмийн үлдэгдэл	Эргэлт үлдэгдэл	Эмийн үлдэгдэл	Эргэлт үлдэгдэл	Эмийн үлдэгдэл	Эргэлт үлдэгдэл	Эмийн үлдэгдэл	Эргэлт үлдэгдэл
Аялал	227114.5	374200.6	160200	65982.7	102066.0	206147.4	3285061.5	3261224.3	3846742.0	4420435.6

Нийт аялал өнгөрсөн оны ман үетэй харьцуулахад 583693.6 мянган төгрөгөөр өссөн, үүний дотор төсөөт байгууллагын аялал 222881.4 мянган төгрөгөөр, төсөл сангийн аялал 355163.4 мянган төгрөгөөр, ТӨҮГ-ын 95786.1 мянган төгрөгөөр өссөн үзүүлэлттэй байна.

Төсөл сангийн нийт аялалын 99.7 хувь нь сумдын сум хөгжүүлэх сангийн зээлийн аялал буюу жижиг дунд үйлдвэрлэлийг дэмжих, хөгжүүлэх зориулалт бүхий зээлийн аялал ажил байна. Төсөөт байгууллагуудын аялалын 85.9 хувь нь орон нутгийн хөгжлийн сангийн аялал ажил байна.

Нийтийн ерөнхий үйлчилгээний нэгж байгууллагуудын аялалыг аудитлагдсан тайлангаар нэгтгэхэд 4430435.6 мянган төгрөг байгаа нь салбарын мэдсэн тайлантай зөрүүгүй төвөг байна. Хавсралт-2

3. Үндсэн хөрөнгийн талаар

Нэгтгэсэн тайлангийн хувьд оны эхэнд 30618409.2 мянган төгрөгийн үндсэн хөрөнгийн үлдэгдэлтэй байсан ба тайлант онд төсвийн хөрөнгөөр 400522.4 мянган

**ГОВЬ-АУЛАЙ АЙМГИЙН ОРОН НУТГИЙН ТӨСВИЙГ СӨРӨХӨЙЛӨН ХАНГАГЧИЙН
САНХҮҮГИЙН НЭГТҮЭСЭН ТАЙЛАН**

төгрөгийн хөрөнгийг бэлтгэж, хандив тусламж, бусад эх үүсвэрээр 4236239.2 мянган төгрөгийн хөрөнгийг хүлээн авч, 306641.6 мянган төгрөгийн хөрөнгийг ахталж, 56966.1 мянган төгрөгийн хөрөнгийг шилжүүлэн оны эцэст 34689563.1 мянган төгрөгийн хөрөнгийн үлдэгдэлтэй байна. Хэвсрэлт-3

Тайлант онд эмгэдэл хассан цэвэр үндсэн хөрөнгийн судалгаа

Төрөл	ОНӨНГЭЙН ҮЙЛДЭВЭРИЙН ГЭЛЭР		Төсөвт байгууллага		Төсөл/Санхүүд		МНӨН	
	Эмнэл үйлдвэл	Эрсдийн үйлдвэл	Эмнэл үйлдвэл	Эрсдийн үйлдвэл	Эмнэл үйлдвэл	Төслийн үйлдвэл	Эмнэл үйлдвэл	Эрсдийн үйлдвэл
Үндсэн хөрөнөг	1927826.4	2403646.3	156669781.7	21689204.6	20963.3	0	10620272.6	24292950.5

2014 оны санхүүгийн байдлын нэгтгэсэн тайланд 24292950.5 мянган төгрөгийн үндсэн хөрөнгө нэгтгэгдсэн нь өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 5672576.9 мянган төгрөгөөр нэмэгдсэн. Энэ нь орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр хийгдсэн хөрөнгө оруулалтын ажлыг бүртгэлд авсантай холбоотой байна.

4. Бараа материалын талаар

Бараа материалын хувьд оны эхэнд 366778.6 мянган төгрөгийн үлдэгдэлтэй, тайлант онд 1133191.4 мянган төгрөгийн бараа материалыг худалдан авч, 153367.1 мянган төгрөгийн материалыг хандив тусламжаар авч, 1064293.0 мянган төгрөгийн материалыг үйл ажиллагаандаа зарцуулан, 1012.2 мянган төгрөгийн хөрөнгийг ахталж, 13759.5 мянган төгрөгийн хөрөнгийг үнэ төлбөргүй шилжүүлэн, оны эцэст 574272.6 мянган төгрөгийн хөрөнгийг данс бүртгэлдээ тусван тайлагнасан нь нээж байгууллагын бараа материалын тайлантэй зөрүүгүй нэгтгэгдсэн байна. Хэвсрэлт-4

Бараа материалын судалгаа

МНӨН, төг

Төрөл	ОНӨНГЭЙН ҮЙЛДЭВЭРИЙН ГЭЛЭР		Төсөвт байгууллага		Төсөл/Санхүүд		МНӨН	
	Эмнэл үйлдвэл	Эрсдийн үйлдвэл	Эмнэл үйлдвэл	Эрсдийн үйлдвэл	Эмнэл үйлдвэл	Төслийн үйлдвэл	Эмнэл үйлдвэл	Эрсдийн үйлдвэл
Бараа материал	9469.2	57206.3	367869.7	526603.0	92363.7	5380.0	374272.6	1053877.4

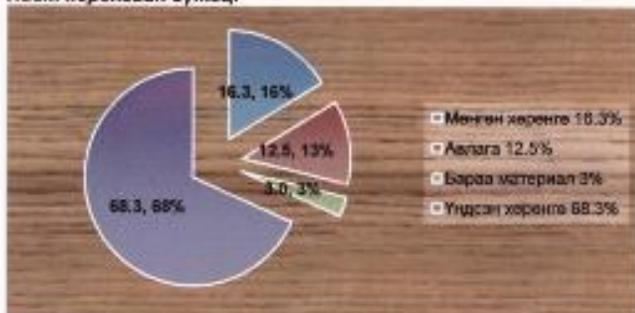
2013 оны 12 сарын 31-ний байдлаар санхүүгийн байдлын тайланд нийтдээ 1053872.4 мянган төгрөгийн бараа материалын үлдэгдэл нэгтгэгдсэнээс 49.5 хувь нь ОНӨНГ-ын бараа материалын үлдэгдэл, 50.0 хувь нь төсөвт байгууллагын бараа материалын үлдэгдэл, 0.5 хувь нь төсөл сангийн бараа материалын үлдэгдэл байна.

5. Хөрөнгийн тооллогын талаар

Аудит хийсэн ТӨЗ-ийн харьяа байгууллагуудын үндсэн хөрөнгө болон бараа материалын тооллого, тооцоо байдлын баримтыг санхүүгийн тайлан, эд харуулалтын тайлантэй тулгахад 263364.1 мянган төгрөгөөр зөрүүтэй байна. Хэвсрэлт-5

**ГОВЬ АЛТАЙ АЙМГИЙН ОРОН НУТГИЙН ТӨСВИЙН ӨРӨНХИЙЛӨН ЗАХИРАГЧИЙН
САНХҮҮГИЙН НЭМТЭЭСЭН ТАЙЛАН**

Нийт хөрөнгийн бүтэц:

Нийт хөрөнгийн 16.3 хувийг мөнгөн хөрөнгө, 12.5 хувийг авлага, 3 хувийг бараа материал, 68.3 хувийг үндсэн хөрөнгө эзэлж байна.

6. Өглөгийн талаар

Тайлант оны эхэнд 750510.7 мянган төгрөгийн, оны эцэст 1011292.1 мянган төгрөгийн өглөгтэй нэгтгэсэн нь аудитлагдсан тайлангийн нэгтгэлтээс зөрүүгүй байна. Санхүүгийн байдлын тайланд тусгагдсан нийт өр төлбөрийн дүнг дараах хүснэгтэнд харууллаа.

Өглөгийн судалгаа

Энгийн	млн. төг									
	Төрийн сангит Бэлдсэрийн Газар		Төрийн сан		Төсөвт байгууллага		Тусал/Санхүүг		Нийт дүн	
	Эхний андоодал	Эцсийн андоодал	Эхний андоодал	Эцсийн андоодал	Эхний андоодал	Эцсийн андоодал	Эхний андоодал	Эцсийн андоодал	Эхний андоодал	Эцсийн андоодал
Өр төлбөр	571152.2	543289.0	111578.2	28005.7	20794.3	20607.4	27986.0	7396.0	750510.7	1011292.1

Богино хугацаат өр төлбөрийн 93.9 хувь нь ОНӨҮГ-уудын өр төлбөр, 2.6 хувь нь төсөвт байгууллагын өр төлбөр, 0.7 хувь нь төсөл сан, 2.8 хувь төрийн сангийн өр төлбөр эзэлж байна. Орон нутгийн өмчит үйлдвэрийн газрын өглөгийн хувьд Ундарга-Алтай ОНӨААТҮГ-ын 464658.4 мянган төгрөг, Эрүүл ус ОНӨААТҮГ-ын 338963.7 мянган төгрөгийн өглөгүүд ихээхэн хэмжээг эзэлж байна. Хавсралт-6

7. Төсвийн санхүүжилт, Төсвийн зүйцэтгэлийн хэтрэлт, хэмнэлтийн талаар

Орон нутгийн ТЕЗ-ийн нэгтгэсэн тайланд нэгтгэгддэг байгууллагуудын хувьд 2014 оны батлагдсан төсвийг сар, улирлын хуваарийн дагуу аймаг, сумдын Төрийн сангийн харилцах дөнгөөр дамжуулан санхүүжүүлснээс гадна төрийн санд сар бүр хүсэлт баталгааны маягтыг гарган өгч, төсвийн хүрээний мэдээдлийг боловсруулан, төсвийг зардлын төрөл зүйлээр хуваарилан санхүүжүүлсэн байна.

Төсвийн жилд орон нутгийн төсвийн орлогоос 7514274.5 сая төгрөг, орон нутгийн төсвийн харилцахын шилжих үлдээдлээс 2281251.9 сая төгрөг, улсын төсвөөс авах санхүүгийн дэмжлэгээр 9366112.8 мянган төгрөг авч 19161639.2 мянган төгрөгийн төсвийн урсгал зэрлэгэ гаргахар баталснаас Баянтоорой

**ГОВЬ АЛТАЙ АЙМГИЙН ОРОН НУТГИЙН ТӨСВИЙН ӨРӨНХИЙЛЭОН ЗАХИРАГЧИЙН
САХУУГИЙН НЭГТГЭСЭН ТАЙЛАН**

төсгөн төлөвлөсөн санхүүжилтээс 8000.0 мянган төгрөгийг илүү санхүүжүүлснээс бусад төсөвт байгууллагууд бүрэн санхүүжилтээ авсан байна.

Орон нутгийн хөгжлийн сангаас орлогын шилжүүлгээр 12373300.4 мянган төгрөг, шилжих үлдээлдээс 2437750.5 мянган төгрөг, бусад орлогоос 46240.8 мянган төгрөг оруулж 14857291.7 мянган төгрөг зарцуулахаар батлагдсанаас орлогын шилжүүлгээр 9649887.1 мянган төгрөгийн санхүүжилт ирж, 2723433.3 мянган төгрөгийн санхүүжилт дутуу авч 10709376.0 мянган төгрөгийн гүйцэтгэл гэрээсэн байна. Хэвсрэлт-7

Орон нутгийн орлогыг төсөвт байгууллагын өөрийн орлого, татварын болон татварын бус орлогоор ялвж харуулбал: /Мянган төгрөгөөр/

	Төлөвлөөөө	гүйцэтгэл	дэвуулсан+, тасарсан-
1. Төсөвт байгууллагын өөрийн орлого	32961.8	64983.3	32021.5
2. Орон нутгийн орлого	7490481.3	8154054.2	683572.9
НИЙТ ДҮН	7523443.1	8219037.5	695594.4

Дээрх судалгаанаас үзэхэд орон нутгийн орлогын төлөвлөөгөө 695594.4 мянган төгрөгөөр дэвуулан биелүүлсэн байгаа нь төлөвлөлтийг орлого олох бодит боломжинд суурилж төлөвлөөгүйдэй холбоотой байна.

Сумдын ЗДТГ, аймгийн төсөвт байгууллагуудын анх батлагдсан төсвийг хамгийн сүүлд батлагдсан буюу санхүүжүүлсэн төсөвтэй харьцуулж үзэхэд нийт 3886470.6 мянган төгрөгийг нэмж тодотгол хийсэн байна. Үүнээс Хөрөнгө оруулалтын 2819998.2 мянган төгрөгийн, Халамжийн сэнгийн 659153.4 мянган төгрөгийн санхүүжилтийг эс тооцвол 407319.0 мянган төгрөгийг нэмж тодотгосон нь орон нутгийн орлогын төлөвлөөгөө анх бэвээр төлөвлөж, давсан орлогыг төсөвт байгууллагуудад нэмж тодотгон төсвийг хэмнэлтгүй, үрэлсэн зарцуулах үндэслэл бий болгосон байна.Хэвсрэлт 8-1

Тайлант онд Сангийн сайдын 2013 оны 73 дугаар тушаалын дагуу Аймгийн төрийн сангаас зөвшөөрөл авч гүйлгэн зарцуулалт хийгдээгүй байна.

Орон нутгийн ТЕЗ-ийн нэгтгэсэн тайлангийн батлагдсан төсвийн гүйцэтгэлийг Сангийн сайдын 2014 оны 05 дугаар тушаалын дагуу бүлэглэн тооцоход дараах байдалтай байна.Хэвсрэлт 8.2-8.3

Орон нутгийн ТЕЗ-ийн нэгтгэсэн тайлангийн 2014 оны төсвийн гүйцэтгэл
Мөнгөн төгрөг

№	ЗАРДЛЫН БҮЛЭГ	2014			Нийт зардалд эзлэх хувь
		төл	зүйц	Хэмнэлт+, хэтрэлт-	
2101	Далин хянг нэмэгдэл урамшил	5044032.3	4923801.5	120230.8	17.5
2102	Ажил олгогчоос төлөх /ЦД/	581291.3	545408.3	15883.0	1.9
2103	Бүлэг нийгэмлэгтэй холбоотой тогтмол зардал	595666.8	545728.3	49938.5	1.9
2104	Хангамж бараа материалын зардал	856582.1	687465.9	(16883.9)	2.4
2105	Норматив зардал	16830.0	18119.3	810.7	0.1
2106	Эд ховшил, урсгал зөвшөөрөл зардал	280283.1	260171.9	111.2	0.9
2107	Төмшлөлт, зочны зардал	259489.9	241430.4	35345.5	0.9
2108	Зардлын зүйл тус бүрээр	7327484.8	5873712.1	1453772.7	20.9

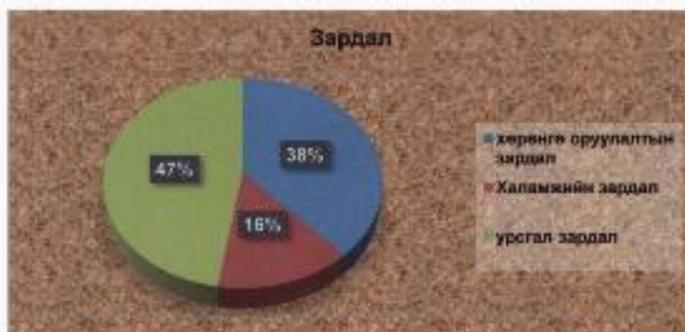
**ГОВЬ АЛТАЙ АЙМГИЙН ОРОН НУТГИЙН ТӨСВИЙН ЕРӨНХИЙЛЭОН ЗАХИРАГЧИЙН
САНХҮҮГИЙН НЭГТГЭСЭН ТАЙЛАН**

хяналт тавих зөрдөл				
Хөрөнгийн зардал	4439868.8	4379130.9	120737.1	15.4
Орон нутгийн хөгжлийн сан	14857185.6	10709376.0	4147809.6	38.1
Дүн	34018824.7	28102344.6	5916480.1	100.0

2014 оны төсвийн гүйцэтгэл орон нутгийн хөгжлийн санг оруулснаар 28102.3 мянган төгрөг гарсан нь төлөвлөсөнтэй харьцуулахад 82.6 хувийн биелэлттэй байна. Нийт зардлын 17.5 хувийг цалин хөлсний зардалд, 1.9 хувийг НДШ-д, 1.9 хувийг байр ашиглалттай холбоотой тогтмол зардалд, 2.4 хувийг хангамж бараа материалын зардалд, 0.9 хувийн эд хогшил урсгал засварын зардалд, 0.9 хувийг томилголт зочны зардалд, 20.9 хувийг зардлын зүйл бүрээр хяналт тавих зардалд, 53.5 хувийг хөрөнгийн зардалд зарцуулсан байна.

Төрийн сангийн хяналт сайжирч байгаа хэдий ч төсвийн гүйцэтгэлийг бүлгийн дүнгээр тооцож үзэхэд хангамж бараа материалын зардлыг 10883.9 мянган төгрөгөөр, зардлын тус бүрээр хяналт тогтоох зардлаас мэдээлэл сурталчилгааны зардлыг 2131.4 мянган төгрөгөөр, тээврийн хэрэгслийн оношлогооны зардлыг 233.0 мянган төгрөгөөр, төлбөр хураамж болон бусад зардлыг 2032.6 мянган төгрөгөөр, холбоо суваг ашигласны төлбөрийг 210.0 мянган төгрөгөөр хэтрүүлсэн байна.

Нийт зардлын 38.1 хувийг хөрөнгө оруулалтын зардалд, 14.5 хувийг халамжийн зардалд, 47.4 хувийг төсөвт байгууллагуудын урсгал зардалд зарцуулсан байна.

Орон нутгийн ТЕЗ-ийн нэгтгэсэн тайланд нэгдсэн төсөвт байгууллагуудын төсвийн төлөвлөгөө гүйцэтгэлийг нэг бүрчлэн бүлгийн дүнгээр үзэхэд 51747.4 мянган төгрөгийг хэтрүүлэн зарцуулсан байгаа нь Төсвийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.1.3 /Төрийн сан төсвийн хяналтыг зардлын бүлэглэсэн дүнгээр хэрэгжүүлэх үүрэгтэй/ гэж заасны дагуу төрийн сангийн чиг үүрэг хэрэгжихгүй байгааг харуулж байна.Хэвсрэлт-8.4

"Сангийн сайдын 2014 оны 55 дугаар тушаал буюу төсвийн зарлагын эдийн засгийн ангилалыг баримтлан ажиллаагүйгээс төсөвт байгууллагуудын төсвийн гүйцэтгэл төсвийн хэлбэлгэлээс 149301.4 мянган төгрөгөөр зөрүүтэй байна. Цаашид Төсвийн тухай хууль, Төрийн сангийн үйл ажиллагааны журам түүнтэй холбоодон гарсан дүрэм журмыг үйл ажиллагаандаа мөрдөж, илэрсэн зөрчлийг арилгах арга хэмжээ ач ажиллах шаардлагатай болж байна.Хэвсрэлт-8.5

8. ТЕЗ-ийн нэгтгэсэн тайлангийн орлогын талаар

ТЕЗ-ийн нэгтгэсэн санхүүгийн тайланд нийт 64158173.6 мянган төгрөгийн орлого тайлагнагдсан. Хэвсрэлт-10

**ГОВЬ АЛТАЙ АЙМГИЙН ОРОН НУТГИЙН ТӨСВИЙН ЕРӨНХИЙЛЭН ХАХИРАГЧИЙН
САНХҮҮГИЙН НЭГТГЭСЭН ТАЙЛАН**

Тайлагнасан орлогыг төрлөөр нь үзвэл:

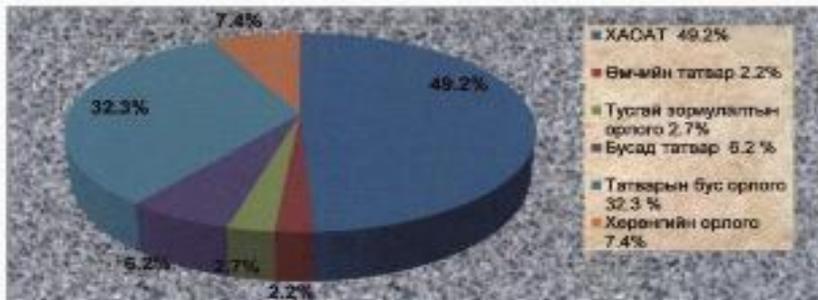
- ❖ Улсын төвлөрсөн төсвөөс урсгал үйл ажиллагааны санхүүжилт-9366112.6 мянган төгрөг, Хөрөнгийн /ОНХС-ийн санхүүжилт/ -9649867.1 мянган төгрөг
- ❖ Нэмэлт санхүүжилтийн орлого-478356.8 мянган төгрөг
- ❖ Бусад шатны (Орон нутгийн) төсвөөс авах санхүүгийн дэмжлэг-32590337.2 мянган төгрөг
- ❖ ТЕЗ-аас олгосон СХСанийн санхүүжилт-372820.0 мянган төгрөг
- ❖ Нийгмийн даатгалын сангаас-28885.5 мянган төгрөг
- ❖ Төсөвт байгууллагуудын ажил, илчилгээний орлого-1542793.6 мянган төгрөг
- ❖ СХС-ийн эргэн төлөлт, хүү, Байгаль хамгаалах сангийн орлого-1974946.4 мянган төгрөг
- ❖ Орон нутгийн татварын ба татварын бус орлого 8154054.2 мянган төгрөгийн орлого тайлагнажээ.

Орон нутгийн орлогын талаар

Орон нутгийн төсвийн орлого 7490481.3 мянган төгрөгөөр төлөвлөгдөж, гүйцэтгэлээр 8154054.2 мянган төгрөгөөр биеллэдэг 663572.9 мянган төгрөгөөр давсан байна. Өөрийн орлогыг 32961.8 мянган төгрөгөөр төлөвлөж, 64983.3 мянган төгрөгөөр биелүүлэн 32021.5 мянган төгрөгөөр дөвүүлэн биелүүлсэн байна. Хэвсрэлт-11

2014 онд аймгийн орон нутгийн орлогын төлөвлөгөөг 695594.4 мянган төгрөгөөр буюу 109.2 хувиар биелүүлсэн ба нийт орлогын 60.3 хувийг татварын орлого, 32.3 хувийг татварын бус орлого, 7.4 хувийг хөрөнгийн орлого эзэлж байна.

Орлогын бүтэц:

Нэр төрлөөр нь авч үзвэл:

Давсан орлогууд:

- Цалин хөлс түүнтэй адилтгах орлого 285443.9 мянган төгрөгөөр давсан нь төрийн албан хаагчдын цалин нэмэгдсэнтэй холбоотой.
- Татварын бусад орлого 72567.4 мянган төгрөгөөр давсан нь урлагын тоглолт, шаанал урамшуулалаас орлого их орсонтой холбоотой.
- Орлогыг нь тодорхойлох боломжгүй иргэний татварын орлого 4427.9 мянган төгрөгөөр давсан нь тусгай зөвшөөрөлтэй үйл ажиллагаа явуулдаг иргэд нэмэгдсэнтэй холбоотой.
- АТӨЯХАТ-ын орлогыг 10927.0 мянган төгрөгөөр давсан нь орон нутгийн дугаартай авто машины тос нэмэгдсэнтэй холбоотой.

**ГОВЬ-АЛТАЙ АЙМГИЙН ОРОН НУТГИЙН ТӨСВИЙН ҮРӨНГЭЙН ЭХЭН ЗАХИРАГЧИЙН
САНХҮҮГИЙН НЭЭГДЭСЭН ТАЙЛАН**

- Бусад талгаар хураамтдаа 37.0 мянган төгрөгөөр бодит бус төлөөлөлтэй холбоотой.
- Хоё хаягдлын үйлчилгээний хурвэмжийг 38787.2 мянган төгрөгөөр тасарсан нь Есөнбулаг сумын хоё хаягдлын үйлчилгээний хурвэмж бүрэн төвлөрөөгүйтэй холбоотой.
- Талгаарын бус бусад орлогын 226274.5 мянган төгрөгөөр тасалсан нь УИХ-ын гишүүний эзэлгич төлбөр бүрэн төвлөрөөгүйтэй холбоотой.
- Түрээсийн орлогын 1036.5 мянган төгрөгөөр тасалсан нь Тулва-Алтай ХХК-ийн түрээсийн төлбөр төвлөрөөгүйтэй холбоотой байна.

Дээрх орлогын биелэлтээс дүнгэхэд төлөөлөгөө бодитойгоор тооцон судалгаа шимжилгээнд тулгуурлан төлөвлөх хэрэгтэй байна.

9. ИТХ-ын төлөөлөгчдөд мөнгөн урамшуулал олгосон талаар:

Зөвөө захирагаа нутаг дэвсгэрийн нэгж түүний удирдлагын тухад хуулийн 14.2 /Төлөөлөгчдийн Хурлын ажилд оролцсон байдлыг харгалзан тодотгоор/ Төргүүлэгчид урамшуулал олгож болох бөгөөд хэмжээ, олгох журмыг нь аймаг, нийслэлийн Хурал баталж шаардагдах зөрчлийг орон нутгийн төсөвт тусгана/ гэж зөвшөөрсөн байна.

Дээрх заалтын дагуу аймга сумдын ИТХ-ын төсөвт 167380.2 мянган төгрөгийн төсвө баталж өгсөн боловч урамшуулал олгох журмыг аймга, сумдын Хурал баталгаажуулавгүй, төлөөлөгчдийн хурлын ажилд оролцсон байдлыг харгалзан үзэлгүйгээр 68180.2 мянган төгрөгийг хялтардуулан зарцуулсан байна. Зориулалт бус зарцуулалтыг задгалж үзвэл сумдын төлөөлөгчдөд 40766.0 мянган төгрөгийн урамшуулал олгосон, тайргийн сансрагчиддоо 750.0 мянган төгрөгийг, шатахууны зардалд 2553.9 мянган төгрөгийг, хууль сурталчлахад 240.0 мянган төгрөг, сэтгүүлийн үнэмд 3509.0 мянган төгрөг, урвалдан тэмцээнд 1056.6 мянган төгрөг, аймгийн төвийн ИТХ намын санхүүжилтэнд 17500.0 мянган төгрөг, бусад зардалд 405.5 мянган төгрөгийг тус тус зарцуулсан байна.Хавсралт-12

Аймгийн ИТХ-ын төсвөөс сумдын ИТХ-ын төлөөлөгч нэрт жилд 100.0 мянган төгрөгийн урамшууллыг олгохоор зөвшөөрсөн бөгөөд Алтай сумын ИТХ 2100.0 мянган төгрөг, Тайшир сумын ИТХ 3580.2 мянган төгрөг, Төгрөг сумын ИТХ 1500.0 мянган төгрөг, Цэцэг сумын ИТХ 900.0 мянган төгрөгөөр тус тус төсөвтөө нэмж тодотгон илүү зарцуулжээ.

10. Төсвийн урамшууллын талаар:

Сангийн сайдын 2012 оны 11 дугаар сарын 15-ны өдрийн 238 дугаар тушаалын 4.10.1-д /Багаууллагын хамт олныг ажлын үр дүнд харгалзан урамшуулна/, Сангийн сайдын 2014 оны 04 сарын 04-ны өдрийн 76 дугаар тушаалын 4.11-д /Урамшууллын 70-аас доошгүй хувийг энэ журмын 4.10.1-д зөвшөөрсөн зориулалтаар зарцуулна/ зэрэг заалтын дагуу төсвийн урамшууллыг зарцуулсан эсэхийг урамшуулал өгсөн багаууллага бүрээр тооцож хийж үзлээ. Судалгаагаар нийт 19785.3 мянган төгрөгийг зориулалт бусаар зарцуулсан бөгөөд нь холбогдох аймга, сумдын Төрийн сангийн төлөөлөгч нарын чиг үүрэгээ хэрэгжүүлж ажиллахгүй байдлааг илэрхийлж байна.Хавсралт-13

11. Орон тоо, цалингийн зардлын талаар:

ТӨЗ-ийн харьяа төсөвт багаууллагаудын цалингийн зардлыг багаууллагын гудамжлагдсан тайлангаас түүвэрлэн нэгтгэсэн тайлантай тулгахад заруугүй төвөрч байна. Цалингийн судалгаанаас үзэхэд нэгжидэлт нэмэгдэл хөлс олгосон 1433248.5 мянган төгрөг нь үндсэн цалингийн 28.7 хувийг, үр дүнгийн урамшуулалд

олгосон 141238.8 мянган төгрөг нь нийт цалингийн зардлын 2.8 хувийг эзэлж байна. Хавсралт-14.1

Аудит хийсэн байгууллагуудын амралтын цалингийн илүү, дулуу олголтны анхан шатны баримтаас давтан тооцож судалгаа хийхэд үндсэн цалин болон амралтын цалин дөвөрдүүлэн авсан зарчил 5284.1 мянган төгрөг байна. Энэ нь цалингийн зардлын төсөөлсөн болон гүйцэтгэлээр цалингийн 0.11 хувийг эзэлж байна.

Цаашид байгууллагын үйл ажиллагаатай холбоотойгоор ажиллагсдын амралтын хуваарийг нарийн тооцож амралтын цалин олгох шаардлагатай байна. Хавсралт-14.2

12. Гэрэл цахилгаан, түлш халаалт, цэвэр бохир ус, тээвэр шатахууны зардлын талаар

ТЕЗ-ийн нэгж байгууллагуудын санхүүгийн тайланд аудит хийхэд анхан шатны баримтаас харилцах дансны хуульыг давтан тооцож дараах судалгааг хийхэд дараах зарчил илэрлээ

- ◆ Цалингийн зардлыг 5044032.0 мянган төгрөг төгрөгөөр баталж, бодит гүйцэтгэл 4823801.5 мянган төгрөг бодит бус хэмнэлт 120230.8 мянган төгрөг байна Хавсралт-14.2
- ◆ Гэрэл цахилгааны зардлыг 50764.3 мянган төгрөгөөр баталсан, зориулалт бусгаар зарцуулсан 1370.5 мянган төгрөг, бодит гүйцэтгэл 41054.4 мянган төгрөг бодит бус хэмнэлт 10646.1 мянган төгрөг байна Хавсралт-15
- ◆ Түлш халаалтын зардлыг 513030.5 мянган төгрөгөөр баталсан, зориулалт бусгаар зарцуулсан 12383.3 мянган төгрөг, бодит гүйцэтгэл 477798.8 мянган төгрөг бодит бус хэмнэлт 35131.9 мянган төгрөг байна. Хавсралт-16
- ◆ Цэвэр бохир усны зардлыг 30972.0 мянган төгрөгөөр батлагдаж бодит гүйцэтгэл 26875.6 мянган төгрөг бодит бус хэмнэлт 4096.4 мянган төгрөг байна. Хавсралт-17
- ◆ Тээвэр шатахууны зардлыг 446955.3 мянган төгрөгөөр баталсан, зориулалт бусгаар зарцуулсан 1211.6 мянган төгрөг, бусад зорилгоор тайлагнасан 13275.8 мянган төгрөг, бодит гүйцэтгэл 457996.4 мянган төгрөг хэтрэлт 11041.1 мянган төгрөг байна. Хавсралт-18
- ◆ Тоолмоо зардлыг бодитогоор төлөвлөөгүйгээс уг зардлыг зориулалт бусгаар буюу бусад зөрдөлд гүйлгэн зарцуулах үндэслэл болж байна.

13. Нэг удаагийн тэтгэмжийн зардлын талаар:

Өндөр насны тэтгэмжрт гарсан ажилчдад олгох тэтгэмжийг 84566.3 мянган төгрөгөөр төлөвлөж, 5 хүнд 84566.3 мянган төгрөгийг олгосон байна. Харин байгууллагын удирдах албан тушаалтны буруугаар ажлаас халагдсан 8 ажилтны ажлаар үеийн нэхэн олгохор 15991.8 мянган төгрөгийг Шүүхийн шийдвэрээр орон нутгийн төсөөс олгож төсвийг үргүй зарцуулсан байна. Хавсралт-19

14. Шуудан холбооны зардлын талаар:

Орон нутгийн ТЕЗ-ийн нэгтгэсэн тайланд нэгтгэгддэг нэгж байгууллагуудын шуудан холбооны зардлын судалгаа хийхэд сумдын төсөвт байгууллагуудын холбооны зардалд 40250.0 мянган төгрөгийг төлөвлөж 37200.7 мянган төгрөгийг зарцуулсан байна. Үүний 8291.1 мянган төгрөг нь цахим интернетын талбар, 1808.2 мянган төгрөг нь шуудан үйлчилгээний талбар байгаа бөгөөд 27101.4 мянган төгрөгийг албан хаагчдын арианы талбарт

зарцуулжээ. Нэгж байгууллагын ажилчдын хэлбэрсны ярианы лимит байгаа эсэхийг шалгаж үзэхэд 3674.0 мянган төгрөгийг тогтоосон лимитээр зарцуулсан бол 23427.4 мянган төгрөг нь байгууллагын бэрэвн болон удирдах албан тушаалтны тушаал шийдвэрүүдээр ажилчдад нэгжний үнэ олгосон байна. Иймд албан байгууллагуудын албан хаагчдын ярианы лимитийг тогтоосон журмаар тогтоож, гүйцэтгэлд хяналт тавьж ажиллах шаардлагатай байна. Хавсралт-20

15. Сум хөгжүүлэх сангийн хөрөнгийн зарцуулалтын үр дүнгийн талаар

Сум хөгжүүлэх сангаас олгосон зээлийн судалгааг 2011 оноос 2014 он дуусгаль хувацаагаар шалгаж зээлдэвчдээ авах аргаар үлдээдлийг үнэн зөв тайлагнуулахад нийт 3408960.1 мянган төгрөгийн аялалтай байна. Гэвч Егэмбулаг сумын СХС-ийн санхүүгийн тайлан үнэн зөв илэрхийлээдээгүй, аудитаар зарим баримт материал дутуу, тодорхойгүй байдлаар 229947.7 мянган төгрөгөөр бодит аялалын үлдээдлийг илүү тайлавчсан байна. 2014 онд УАГ-ын үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний дагуу "СХС-ийн хөрөнгийн зарцуулалтын үр дүн"-д нийцлийн аудит хийгээд нийт 478221.5 мянган төгрөгийн зарчилд төлбөрийн акт тогтоосон болсон 197194.0 мянган төгрөгийн зарчлыг барагдуулан, 281027.5 мянган төгрөгийг барагдуулаагүй байна. Мөн 2015 оны санхүү тайлангийн аудитаар нийцлийн аудитаас хойших хувацаанд эзрээний дагуу үндсэн зээл, хүүгээ төлөөгүүд нэмж 332019.8 мянган төгрөгийн төлбөрийн акт тогтоосон. Хавсралт-21

Энэ ихэцэл байдлыг хөрөнгөөр үзээд нэг талаас ихээхэн хэмжээнд аялалыг барагдуулах өрөө хэмжээг шалт шалтандоо хэрэгжүүлж, харууллага тусгаж, үр дүнд хүрэх, нөгөө талаас энэ аялалыг барагдуултал Хөдөлмөрийн хэлтсээс олгох 2015 оны санхүүжилтийг түр заасгаар болохоор байна.

16. Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр хийгдэж байгаа ажлын талаар

Аудитын нээгдсэн судалгаагаар аймгийн хэмжээнд ОНХС-өөс 357 ажлыг хийлгэхээр ИТХ-аар баталсны дагуу нийт 10709376.0 мянган төгрөгийг санхүүжүүлсэн ба оны эцэст 1520716.2 мянган төгрөгийн үлдээдлтэй байна. ОНХС-ийн хөрөнгийн зарцуулалтыг үзэхэд 411.4 мянган төгрөгийг зохиулалт бусаро зарцуулсан, 58112.3 мянган төгрөгийн 3 ажлыг чанаргүй хийсэн, 232813.0 мянган төгрөгийн 9 хөрөнгийг НББ-д орлого аваагүй, 240.5 мянган төгрөгийг төсвөт өртлөөс илүү санхүүжүүлсэн, 179833.5 мянган төгрөгийн 68 ажлыг эзрээт хувацаанд хүлээлгэн аваагүй нийт 472950.7 мянган төгрөгийн зарчил илэрсэн байна. Хавсралт-22

17. Аудитын дүгнэлт

Аймгийн ТЕЗ-ын санхүүгийн нэгтгэсэн тайланд нийт 145 төсвөт байгууллага, 8 орон нутгийн өмчит үйлдвэрийн газар, 39 төсвөт сан, 21 сумын төрийн сан болон аймгийн төрийн сангийн бүгд 213 ажил үйлчилгээг аймгийн ТЕЗ-ын хяналтанд байгаа байгууллагын санхүүгийн тайлангаас 112 санхүүгийн тайланд аудит хийхээр төлөвлөсөнөөс 112 санхүүгийн тайланд аудит хийж дүгнэлт өглөө. Үүнд:

- Зарчилгауд санал дүгнэлт өссөн байгууллага 41, хязгаарлалттай санал дүгнэлт өссөн 67 байгууллага, сөрөг санал дүгнэлт өссөн 3 байгууллага, дүгнэлт өөхөөс татгалзсан 1 байгууллага байна. Хавсралт-23

зарцуулсаа. Нэгж байгууллагын ажилчдын холбооны ярианы лимит байгаа эсэхийг шалгаж үзэхэд 3674.0 мянган төгрөгийг тогтоосон лимитээр зарцуулсан бол 23427.4 мянган төгрөг нь байгууллагын бэрсэн болон удирдах албан тушаалтны тушаал шийдвэрүүдээр ажилчид нэгжний үнэ олгосон байна. Иймд албан байгууллагуудын албан хаагчдын ярианы лимитийг нэгдсэн журмаар тогтоож, гүйцэтгэлд хяналт тавьж ажиллах шаардлагатай байна. Хавсралт-20

15. Сум хөгжүүлэх сангийн хөрөнгийн зарцуулалтын үр дүнгийн талаар

Сум хөгжүүлэх сангаас олгосон зээлийн судалгааг 2011 оноос 2014 он дуустал хувицаагаар шалгаж зээлдэгчдээс авах аялагын үлдээлийг үнэн зөв тайлагнуулахад нийт 3408860.1 мянган төгрөгийн аялагатай байна. Гэвч Есөнбулаг сумын СХС-ийн санхүүгийн тайлан үнэн зөв илэрхийлэгдээгүй, аудитаар зарим бэримт материал дутуу, тодорхойгүй байдлаар 229947.7 мянган төгрөгөөр бодит аялагын үлдээлийг илүү тайлавчсан байна. 2014 онд УАГ-ын үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний дагуу "СХС-ийн хөрөнгийн зарцуулалтын үр дүн"-д нийцлийн аудит хийгдээд нийт 475221.5 мянган төгрөгийн зарчилд төлбөрийн акт тогтоосон болсон 197194.0 мянган төгрөгийн зарчлыг барагдуулан, 281027.5 мянган төгрөгийг барагдуулаагүй байна. Мөн 2015 оны санхүү тайлангийн аудитаар нийцлийн аудитаас хойших хугацаанд эзрэнхий дагуу үндсэн эзэл, хүүгээ төлөөгүйг нэмж 332018.8 мянган төгрөгийн төлбөрийн акт тогтоосон. Хавсралт-21

Энэ мөхцөл байдлыг хөрөнгөөр үзэхэд нэг талаас ихээхэн хэмжээний аялагыг барагдуулах эрвэ хэмжээг шат шатандаа хараажуулж, хариуцлааг тооцон үр дүнд хүрэх, нөгөө талаас энэ аялагыг барагдуултал Хөдөлмөрийн хэлтсээс олгох 2015 оны санхүүжилтийг түр загсраал болохоор байна.

16. Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр хийгдэж байгаа ажлын талаар

Аудитын нээрсэн судалгаагаар аймгийн хэмжээнд ОНХС-оноос 357 ажлыг хийлгэхээр ИТХ-аар баталсны дагуу нийт 10709376.0 мянган төгрөгийг санхүүжүүлсэн ба оны эцэст 1520715.2 мянган төгрөгийн үлдээдэлтэй байна. ОНХС-ийн хөрөнгийн зарцуулалтыг үзэхэд 411.4 мянган төгрөгийг зооцуулалт бусар зарцуулсан, 58112.3 мянган төгрөгийн 3 ажлыг чанаргүй хийсэн, 232813.0 мянган төгрөгийн 9 хөрөнгийг НББ-д орлого өгөөгүй, 240.5 мянган төгрөгийг төсвөт өртлөөс илүү санхүүжүүлсэн, 179833.5 мянган төгрөгийн 68 ажлыг эзрэнх хугацаанд хүлээлгэн өгөөгүй нийт 472950.7 мянган төгрөгийн зарчил илэрсэн байна. Хавсралт-22

17. Аудитын дүгнэлт

Аймгийн ТЭЗ-ын санхүүгийн нэгтгэсэн тайланд нийт 145 төсвөт байгууллага, 8 орон нутгийн өмчит үйлдвэрийн газар, 39 төсөт сан, 21 сумын төрийн сан болон аймгийн төрийн сангийн бүсэд 213 ажил үйлчилгээг аймгийн ТЭЗ-ын хяналтанд байгаа байгууллагын санхүүгийн тайлангаас 112 санхүүгийн тайланд аудит хийхээр төлөвлөсөнөөс 112 санхүүгийн тайланд аудит хийж дүгнэлт өглөө. Үүнд:

- Зарчиггүй санал дүгнэлт өссөн байгууллага 41, хязгаарлалттай санал дүгнэлт өссөн 67 байгууллага, сөрөг санал дүгнэлт өссөн 3 байгууллага, дүгнэлт өгөөгөөс татгалзсан 1 байгууллага байна. Хавсралт-23

ТЕЗ-ийн санхүүгийн нэгтгэсэн санхүүгийн тайланд аудитаар илэрсэн зөрчлүүд болон тэдгээрийг шийдвэрлэсэн талаар:

Орон нутагийн ТЕЗ-ийн санхүүгийн нэгтгэсэн тайлангийн мөтөригчлээг түвшинг төлөөлөлтийн үе шатанд үр дүнгийн тайлангийн орлогын 2 хувиар тооцоход 1418075.8 мянган төгрөг байсан бол гүйцэтгэлийн үе шатанд баян тооцоолоход мөтөригчлээг түвшинд өөрчлөлт гарсангүй.

Санхүүгийн тайлангийн аудитаар хандгадсан гол асуудлуудыг дараах зөвлөлд хуралгауулан тэмдэглэв. Аудитын явцад мөтөригчлээг хэмжээнд дараах зөрчил илэрсэн байна.

1. Төсвийн тухай хуулийн 6.4.1, Аймгийн Засаг даргын 2006 оны 11 сарын 15-ны "Холбоо бичиг хэргийн зардлын норматив тогтоох тухай" 298 дугаар захирамжийн 1 дүгээр хэсрэгтийг зөрчиж албан хэргийн ярианы лимитийг тогтоосон тусгай шийдвэрлэлтээр 23427.4 мянган төгрөгийн нэгжид үнэ, ярианы төлбөр төлж шуудан холбооны зөрсөл гаргасан.

Шийдвэрлэлт: "Төрийн албан хаагчдын гар утасны ярианы лимитийг тогтоож, төлөөлөгөө, гүйцэтгэлд хяналт тавих боломжийг бий болгох" албан шаардлага хүргүүлэх.

2. Шилэн дансны тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.2, 10.1, Төсвийн тухай хуулийн 70 дугаар зүйлийн 70.4.9, Төрийн аудитын тухай хуулийн 28 дугаар зүйлийн 28.2.2 бэх зөвлөлт зөрчин Шилэн дансанд сум бүр Төрийн сан СХС, ОНХС-ийн төсвийн мэдээллээ шилвээгүй, 28 нэгж байгууллага аудитын шийдвэрийг биелүүлээгүй, 24 нэгж байгууллага төсвийг хялруулан зарцуулсан, 18 нэгж байгууллага төсвийн үрэмшүүлийг зарцуулалт бусар зарцуулсан.

Шийдвэрлэлт: "Төсвийг хялруулан зарцуулсан аудитын өмнөх шийдвэрийн хэрэгжилтийг хянаагүй, шилэн дансанд байгууллагын мэдээллээ оруулаагүй сумдын төрийн сангийн үйл ажиллагааг сайжруулах ажил зохион байгуулж, хэрэгжилтийг хянауулж хариу оруулах" зөвлөмж хүргүүлэх.

3. 2014 онд УАГ-ын үйл ажиллагааны төлөөлөгөөний баазуу "СХС-ийн хөрөнгийн зарцуулалтын үр дүнг"д нийцлийн аудит хийгдээд нийт 478221.5 мянган төгрөгийн зөрчилд төлбөрийн акт тогтоосон болсон 197194.0 мянган төгрөгийн зөрчлийг барлагуулан, 281027.5 мянган төгрөгийг барлагуулаагүй байна. Мөн 2015 оны санхүү тайлангийн аудитаар нийцлийн аудитаас хойшилж хувьцаанд гэрээний баазуу үндсэн зээл, хүүгээ төлөгөөгүйд нэмж 332018.8 мянган төгрөгийн төлбөрийн акт тогтоосон зэрэг ЗГ-ын 2011 оны "Сум хаягуулах сангийн хөрөнгийг бүрдүүлэх, зарцуулах, хяналт тавих" журмыг зөрчиж нийт

**ГОВЬ АЛТАЙ АЙМГИЙН ОРОН НУТГИЙН ТӨСВИЙН ӨРӨНХӨНӨЛӨН ЗАХИРАГЧИЙН
САНХҮҮЖИЛТИЙН НЭГТГЭЭНИ ТЭЙЛЭН**

613046.3 мянган төгрөгийн үндсэн зээл зээлийн хүү, албаныхаг төлөөгүд байна.

Шийдвэрлэлт: "СХС-ийн их хэмжээний ачаагаа барагдуулах арга хэмжээ авч, уг ачаагийн дүнг бууртал СХС-аас олгогдох санхүүжилтийг түр зөвсрөх боломжийг судлах" албан шаардлага хүргүүлэх

4. Сумын ЗДТГ, аймгийн төсөвт байгууллагуудын ажл батлаагдсан төсвийг хамгийн сүүлд батлаагдсан буюу санхүүжүүлсэн төсөвтэй харьцуулж үзэхэд нийт 3886470.6 мянган төгрөгийг нэмж тодотгоол хийсэн байна. Үүнээс Хөрөнгө оруулалтын 2819988.2 мянган төгрөгийн, Халамжийн сангийн 559153.4 мянган төгрөгийн санхүүжилтийг эс тооцвол 407319.0 мянган төгрөгийг нэмж тодотгосон нь орон нутгийн орлогын төлөөлөгөөг ажл бөгөөр төлөвлөж, давсан орлогыг төсөвт байгууллагуудад нэмж тодотгосон төсвийг хэмнэлтгүй, үргэлсэн зарцуулах үндэслэл бий болгосон.

5. Төсвийн өрөнхийлөн Захирвачийн нэгтгэсэн төйлөнд нэгтгэгддэг байгууллагуудын цалин, тусламж зардлын төлөвлөлт, зарцуулалтыг илгж байгууллава бүрээр судалгаа хийж үзэхэд цалингийн зардлыг 120230.8 мянган төгрөгөөр, гэрэл цахилгааны зардлыг 10546.7 мянган төгрөгөөр, түүш хөлөөлтын зардлыг 36131.9 мянган төгрөгөөр, цэвэр байр усны зардлыг 4096.4 мянган төгрөгөөр хэмнэсэн нь төлөвлөлтөд хэлбэртэй бодит бүс хэмнэлт байна. Тогтмол зардлыг илүү төлөвлөж өгснөөр гэрэл цахилгааны зардлаас 1370.5 мянган төгрөг, түүш хөлөөлтын зардлаас 12383.3 мянган төгрөгийг гүйцсэн зарцуулсан.

Шийдвэрлэлт: "Орон нутгийн орлого, төсөвт байгууллагуудын төсвийн төлөөлөгөөг үндэслэлтэй төлөвлөн, гүйцэтгэлд хяналт тавьж төсвийг зохистой удирдах" албан шаардлага хүргүүлэх

6. Төрийн аудитын тухай хуулийн 15.2.2 дахь заалтыг зөрчиж "Хөгжилтэй андууд" хүүхдийн зуслангийн менежментийн хувьчлалын гэрээ дуусгавар болсон боловч харангад нь илгжүүлэх ИТХ-ын шийдвэр гаргаагүй байснаар СТА-тад хамруулалгүйгээр 87.8 мянган төгрөгийн мөнөөн хөрөнгө, 4892.3 мянган төгрөгийн бэрвэ материал, 374873.0 мянган төгрөгийн үндсэн хөрөнгө, 995.0 мянган төгрөгийн өлөгөө, 40909.0 мянган төгрөгийн өлөгөгийг санхүүгийн төйлөнд үлдээглээр нэгтгүүлсэн.

7. Төрийн сангийн үйл ажиллагааны журмын 8 дугаар зүйлийн 6.1 дэх заалтыг зөрчиж Баянтосрой тосгоны Захирвачийн албаны төсвийн төлөвлөгөөнд төлөвлөгөөгүй бөдхөд илгжих үлдээглээр 5000.0 мянган төгрөг, урьд оны төсвийн хэмнэлтээс 614.9 мянган төгрөгөөр илүү санхүүжүүлсэн.

8. Сангийн сайдын 2012 оны 11 дугаар сарын 15-ны өдрийн 238 дугаар тушаалын 4.10.1, Сангийн сайдын 2014 оны 04 сарын 04-ны өдрийн 76 дугаар тушаалын 4.11 дэхь заалтыг зөрчиж орон нутгийн төсөвт байгууллагуудад олгосон

төсвийн урамшууллаас 19765.3 мянган төгрөгийг зориулалт бусаар зарцуулсан байхад төрийн сангийн төлөөлөгч нар зүйлээс хяналгайдгаар хийсэн.

9. Төсвийн тухай хуулийн 16.5.5 дэх заалтыг зөрчиж Төрийн сангийн хяналт сайжирч байгаа хэдий ч орон нутгийн ТЕЗ-ийн нэгтгэсэн тайлангийн төсвийн гүйцэтгэлийг бүлгийн дүнгээр тооцож үзэхэд хангамж бараа материалын зардлыг 10863.9 мянган төгрөгөөр, зардлын тус бүрээр хяналт тогтоох зардлаас мэдээлэл сурталчилгааны зардлыг 2131.4 мянган төгрөгөөр, тээврийн хэрэгслийн оношлогсоны зардлыг 233.0 мянган төгрөгөөр, талбар хурвэмж болон бусад зардлыг 2032.6 мянган төгрөгөөр, холбоо суваг ашиглалсны төлбөрийг 210.0 мянган төгрөгөөр хэтрүүлсэн.
10. Орон нутгийн ТЕЗ-ийн нэгтгэсэн тайланд нэгтгээдсэн төсөөт байгууллагуудын төсвийн төлөвлөгөө гүйцэтгэлийг нэг бүрчлэн бүлгийн дүнгээр үзэхэд 51747.4 мянган төгрөгөөр хэтрүүлэн зарцуулсан байгаа нь Төсвийн тухай хуулийн 37.1.3 дэх заалтыг зөрчин төрийн сангийн чиг үүрэг хэрэгжилтгүй байгааг харуулж байна.
11. Сангийн сайдын 2014 оны 55 дугаар тушаал буюу төсвийн зарлагын эдийн засгийн ангилалыг баримтлан ажиллаагүйгээс төсөөт байгууллагуудын төсвийн гүйцэтгэл төсвийн хэлбэлзлээс 149301.4 мянган төгрөгөөр зөрүүлж байна.
12. Есөнбулаг сумын СХС-ийн санхүүгийн төлөн үнэн зөв илэрхийлээдээгүй, аудитаар зарим баримт материал дутуу, тодорхойгүй байдлаар 229947.7 мянган төгрөгөөр бодит өслэгийн үлдээлийг илүү тайлагнасан байна.

Шийдвэрлэлт: "Төсвийн тухай хууль, Төрийн сангийн үйл ажиллагааны журам түүнтэй холбогдон гарсан дүрэм журмыг үйл ажиллагаандаа мөрдөж, илэрсэн зөрчлийг арилгах арга хэмжээ гэн ажиллах" албан шаардлага хүргүүлэх

13. Орон нутгийн төсөөт байгууллагуудын санхүүгийн тайлангийн аудитаар нийт 3671304.8 мянган төгрөгийн зарчил илэрснээс аудитын явцад 1478943.2 мянган төгрөгийн зөрчлийг залруулсан ба 462684.8 мянган төгрөгийн зөрчилд төлбөрийн өвт тогтоож, 1618709.0 мянган төгрөгийн зөрчлийг цаашид давтан заргаахгүй байх тухай давхардсан тоогоор 95 албан тушаалтанд 144 заалт бүхий албан шаардлага, 80645.7 мянган төгрөгийн зөрчилд 22 албан тушаалтанд хариуцлага тооцож, 40322.1 мянган төгрөгийн зөвлөмжийг давхардсан тоогоор 10 албан тушаалтанд 12 заалтаар холбогдох байгууллагад хүргүүлсэн байна.

Шийдвэрлэлт: "Нэгж байгууллагад өссөн шийдвэрийн хэрэгжилтийг бүрэн хангуулж, холбогдох ажилтнуудын эрх үүрэг хэрэгжүүлэхэд хяналт тавьж ажиллах" албан шаардлага хүргүүлэх

Дөрөв: Залруулагдаагүй алдаануудын талаарх тайлбар

Аудитын стандарт нь аудитын явцад илэрсэн тодорхой биш болон залруулагдаагүй алдаанд анхаарал тавихыг шаарддаг. Эдгээр залруулагдаагүй алдаануудад энэ аудитад хамрагдсан байгууллагуудын удирдлага анхаарлаа хандуулж шийдвэрлэх шаардлагатай.

Аудитаар илэрсэн 1290505.5 мянган төгрөгийн зөрчил илэрснаас 1290505.5 мянган төгрөгийн зөрчилд зөрчил арилгах, 30 албан тушаалтанд хариуцлага тооцож албан шаварлагаа хүргүүлж, тус аудитаас 601651.6 мянган төгрөгийн санхүүгийн, 30 санхүүгийн бус үр өвөөж бий болохоор тооцож бүртгэлээ. Хавсралт-24, 25

Орон нутгийн ТЕЗ-ийн нэгтгэсэн санхүүгийн тайланд материаллаг бус алдааг залруулах боломжгүй алдаа байхгүй байна.

Анхаарал татахуйц бусад чухал асуудал

Аудитын стандарт нь аудитын явцад илэрсэн тодорхой биш болон залруулагдаагүй алдаанд анхаарал тавихыг шаарддаг. Байгууллагын удирдлага дараах асуудалд анхаарлаа хандуулж шийдвэрлэх шаардлагатай. Тухайлбал:

- ✓ НББ-ийн тухай хуулийн 7.7, 20.1.7, Санхүү эдийн засгийн сөбдын 2006 оны 388 дугаар тусгайгаар баталсан "Төсөвт байгууллагын нягтлан бодох бүртгэл, санхүүгийн тайлангийн өргөжилт зөвөөр", Төсвийн тухай хуулийг зөрчсөн 27416.7 мянган төгрөгийг 2015 онд арилгах, цаашид давамгайлсан гэрээхгүй байх төлөвөр байгууллагын удирдлага, нягтлан бодогч нар анхаарч, дотоод хяналтыг сайжруулан ажиллах нь зүйтэй байна.
- ✓ Дөрөв жилийн санхүүгийн тайлангийн баталгаажуулах аудитаар аймгийн нэгтгэсэн нэг санхүүгийн тайланд аудит хийж дүнгэлт өгөх нь зүйтэй байна.
- ✓ Засаг даргын нөөц хөрөнгийн зарцуулалтанд анхаарч, юуны зарцуулах ёстойг захирамжлан мөрдөх, зарцуулсан хөрөнгийн анхэн шалтны баримтын бүрдэл гүйцэтгэсэн ажлын биелэлтэнд хяналт тавьж ажиллах шаардлагатай байна.
- ✓ СХС-ийн ихээхэн хэмжээний өөлөгөө баривдуулах өжлөгө хариуцлагатай чанартай гүйцэтгэж, гэрээнд заасан хугацаанд үнсэн зээл ба хува талуулах
- ✓ Өмнөх аудитаар өгөөдсөн шийдвэрийг харагжүүлж ажиллах

Дараа жилийн аудитаар асч үзэх асуудлууд

Орон нутгийн ТЕЗ-ийн нэгтгэсэн 2015 оны жилийн эцсийн санхүүгийн тайлангийн баталгаажуулах аудитаар аудитад хамрагддаагүй мал хамгаалах сан, гамшигаас хамгаалах сан, орон нутгийн хөрөнгөө оруулалтын санхүүгийн тайланг хамруулж дүнгэлт өгч байх шаардлагатай аж үзлэг.

Зургаа: Аудитын санал дүгнэлт

ЗӨРЧИЛГҮЙ САНАЛ ДҮГНЭЛТ

Орон нутгийн Төсвийн ерөнхийлөн зөхирөөчийн нэгтгэсэн тайлангийн 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөрх санхүүгийн байдал, санхүүгийн үр дүн, мөнгөн гүйцээж, өмчийн өөрчлөлтийн болон төсвийн гүйцэтгэлийн нэгтгэсэн тайлан, илчилэл хоёруудад тайлагнасан үлдэгдэл, ажил гүйцэтгэлүүд холбогдох хууль, УСНБӨУС, түүнд нийцүүлэн Сэнгийн сайдын баталсан заавар, журмуудын дагуу материаллаг алдаагүд, үнэн зөв, шударга илэрхийлэгдсэн тул "Зөрчилгүй" санал дүгнэлэл өгөхийг санал болгож байна.

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

ТҮВШИНБАЯР

АУДИТЫН МЕНЕЖЕР

ДЭРДЭНЭЧИМЭГ

АХЛАХ АУДИТОР

Ж.БҮЖИНХАНД

ШИНЖЭЭЧ

Г.ЭНХДЭЛГЭР

ШИНЖЭЭЧ

Н.МОНГОЛЖИЙБУУ

2015.04.23